

Jeřáb labský

Sorbus albensis M. Lepší, K. Boublík, P. Lepší et P. Vít

Stupeň ohrožení: C2

POPIS

Jeřáb labský je strom nebo vzácněji keř vysoký až 13 m, často s několika kmeny do 1 m v obvodu. Šedá až tmavě šedá borka, v mládí hladká s podélnými prasklinami, v dospělosti s četnými (3)6-8(11) mm velikými lenticelami. Větvě přisedají na kmen v ostrém úhlu (15)30-40(60°), prýty v mládí plstnaté v dospělosti lysé s četnými lenticelami. Čepel listu je vejčitá nebo široce eliptická, na bázi široce klínovitá až zaokrouhlená, relativně malá (6,0)7,4-8,5(10,2) cm dlouhá a (3,7)4,8-5,6(7,8) cm široká, nejširší v (36)52-58(73) % délky čepele (měřeno od špičky), často nepravidelně dvakrát pilovitá (tj. v pravidelně dvakrát pilovitém okraji se nachází jednoduše pilovitá zóna) se špičatými až mírně zašpičatělými zuby. Jako u ostatních hybridogenních jeřábů ze skupiny *S. latifolia* agg. rostoucích v ČR je čepel na rubu plstnatá a nažloutle šedozelená. Květy s nálevkovitou češulí a bílými korunními plátky jsou uspořádány do chocholičnatých lat. Semeník je polospodní, čnělky alespoň zčásti srostlé, prašníky na začátku kvetení s růžovým náběhem později bleďožluté a kališní cípy 2,7-3,4 mm dlouhé. Kvete v květnu. Zralé malvice jsou víceméně kulovité, oranžově červené a řídce tečkované.

Na území Labského středohoří se společně se *S. albensis* vyskytují 3 podobné jeřáby. Široce rozšířený *S. danubialis* (zástupce *S. aria* agg.) se liší kosočtverečnou až zaokrouhleně kosočtverečnou, na rubu šedozelenou čepelí listu, která je dvakrát pilovitá jen v horní části listu (někdy až mělce laločnatá), korálově červenými plody a volnými čnělkami. Zbývající druhy *S. bohemica* a *S. portae-bohemicae*, nemají na rozdíl od *S. albensis* „ošklivě“ nepravidelné zoubkování listu. List jeřábu labského navíc není laločnatý (všechny ostatní české jeřáby ze skupiny *S. latifolia* mají listy alespoň mělce laločnaté).

EKOLOGICKÉ NÁROKY

Lokality druhu se nacházejí v teplém klimatickém regionu, v rozpětí nadmořských výšek 180-540 m n. m. Většina lokalit má severovýchodní nebo severozápadní orientaci, ale roste i na ostatních expozicích. Jeřáb labský je relativně tolerantní ke geologickému podkladu a světelným podmínkám podobně jako *S. bohemica*. Roste jak na kyselých tak i bazických půdách, v prosvětlených lesních okrajích, trávnících, křovinách, sutích, skalách i stinných lesích. V otevřených společenstvech často a mnoho plodí, v lesích bývá naopak sterilní, plodí zde jen na světlinách, nebo když dosáhne hlavní úrovně. Na řadě lokalit se nachází společně s druhy *Sorbus bohemica*, *S. danubialis* a *S. torminalis*. Nejčastěji je součástí acidofilních dubových lesů (*Luzulo-Quercetum*) a jejich přechodných vegetačních typů k černýšovým dubohabřinám (*Melampyro nemorosi-Carpinetum*), suťových lesů (*Aceri-Carpinetum*) a křovinatých strání (*Pruno-Ligustretum*, *Antherico-Coryletum*). Vzácně se vyskytuje v xerothermofilních dubových lesích (*Corno-Quercetum*, *Potentillo albae-Quercetum*), v reliktních keřových společenstvech výchozů hornin (*Junipero communis-Cotoneastretum integerrimae*) a v suchých trávnících (*Cirsio pannonicis-Seslerietum calcariae*). Z pohledu lesnické typologie se nachází v 1.-3. lesním vegetačním stupni, na ekologické řadě extrémní (X, Z, Y), kyselé (K), živné (C, B, H, S), obohacené humusem (D) a javorové (J).

ROZŠÍŘENÍ

Apomiktický triploidní ($2n = 3x = 51$) endemit Českého středohoří hybridogenního původu vyskytující se na 12 lokalitách západně až severozápadně od Litoměřic, vzdálených navzájem od sebe 6 km. Druh byl popsán z lokality na bílých stráních u Knoblošky, severně je rozšířen k obci Církvice, jižně k Malíči, západně dosahuje k Litochovicím nad Labem a východně k obci Hlinná. Největší subpopulace se nachází na Plešivci, několik set jedinců. Celkový počet jedinců odhadují autoři jeho popisu na 600, je to tak druhý nejpočetnější endemický jeřáb ČR. Areál druhu se nachází přímo v centru areálu *Sorbus bohemica*. Lokality náleží do fytogeografického okresu Lounsko-labské středohoří.

PŘÍČINY OHROŽENÍ

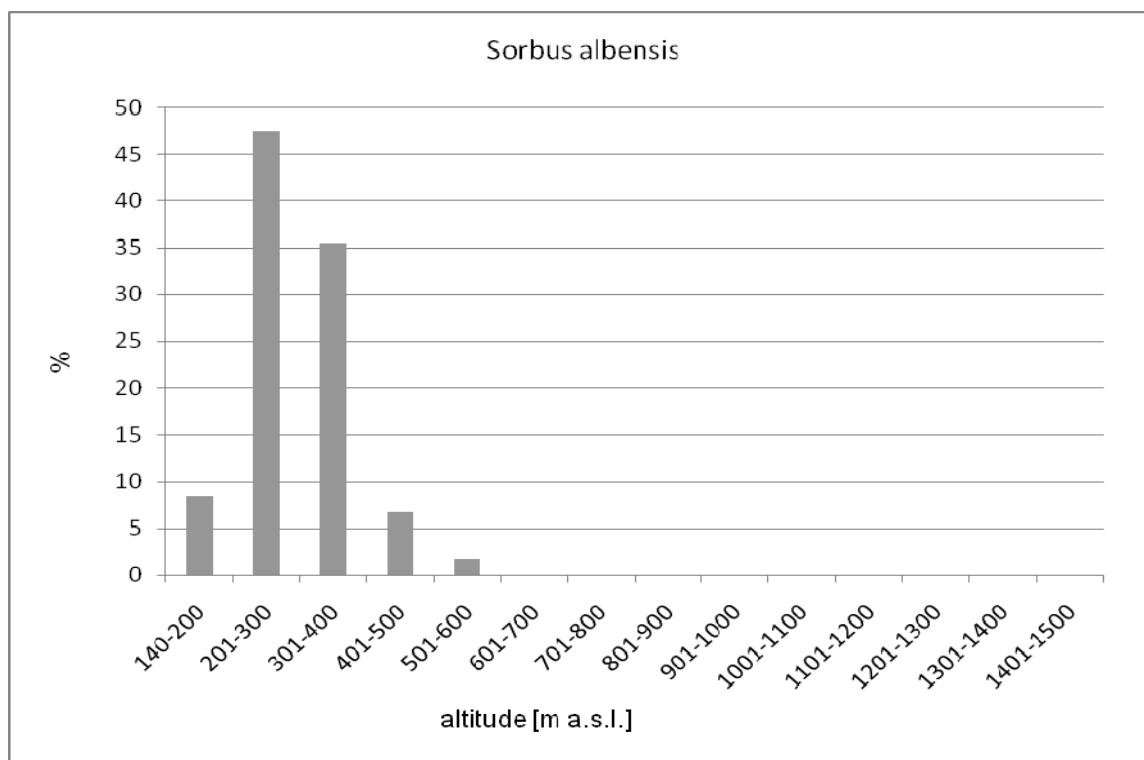
Jeřáb labský je ohrožen zejména mizením jeho hlavního biotopu, kterým jsou světlé lesy vzniklé díky historickému managementu v lesích.

SEZNAM LITERATURY

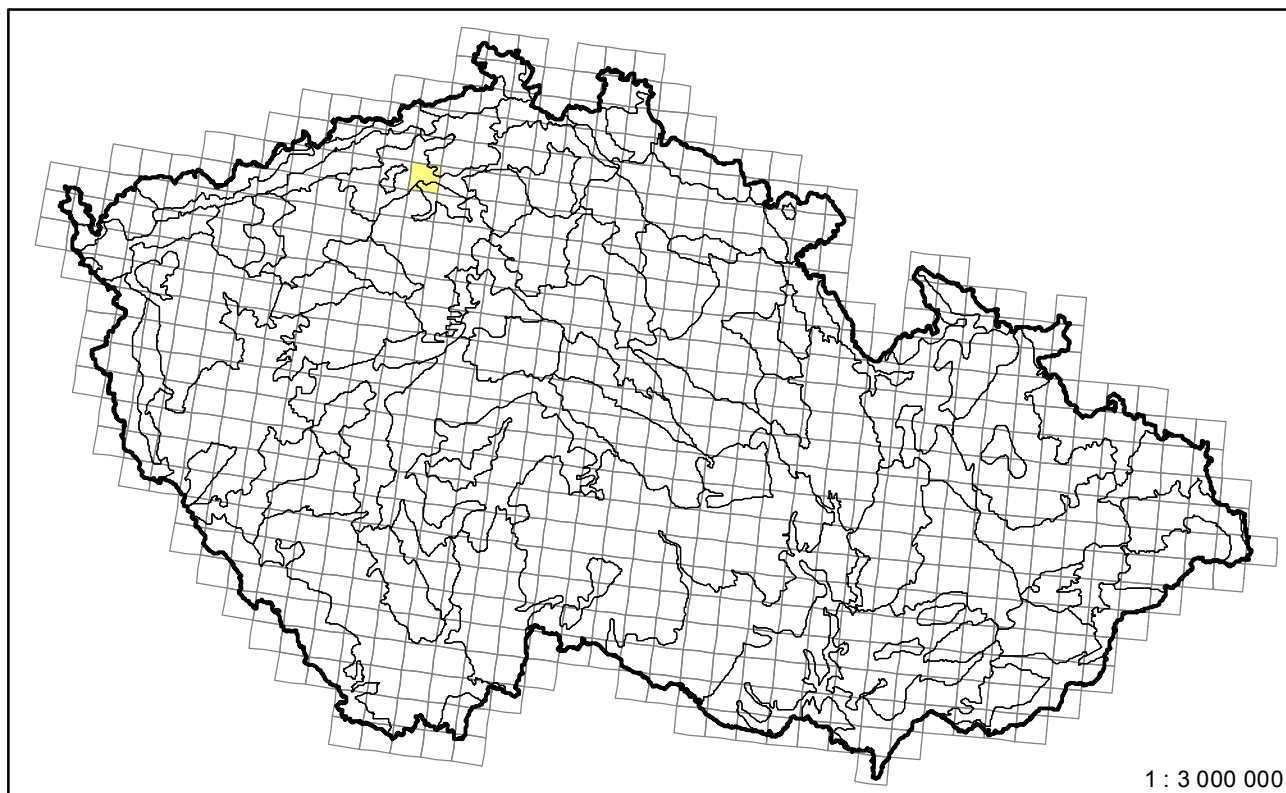
LEPŠÍ M., VÍT P., LEPSÍ P., BOUBLÍK K., KOLÁŘ F., 2009. *Sorbus portae-bohemicae* and *Sorbus albensis*, two new endemic apomictic species recognized based on a revision of *Sorbus bohemica*. Preslia 81: 63–89.

Výskyt podle nadmořské výšky

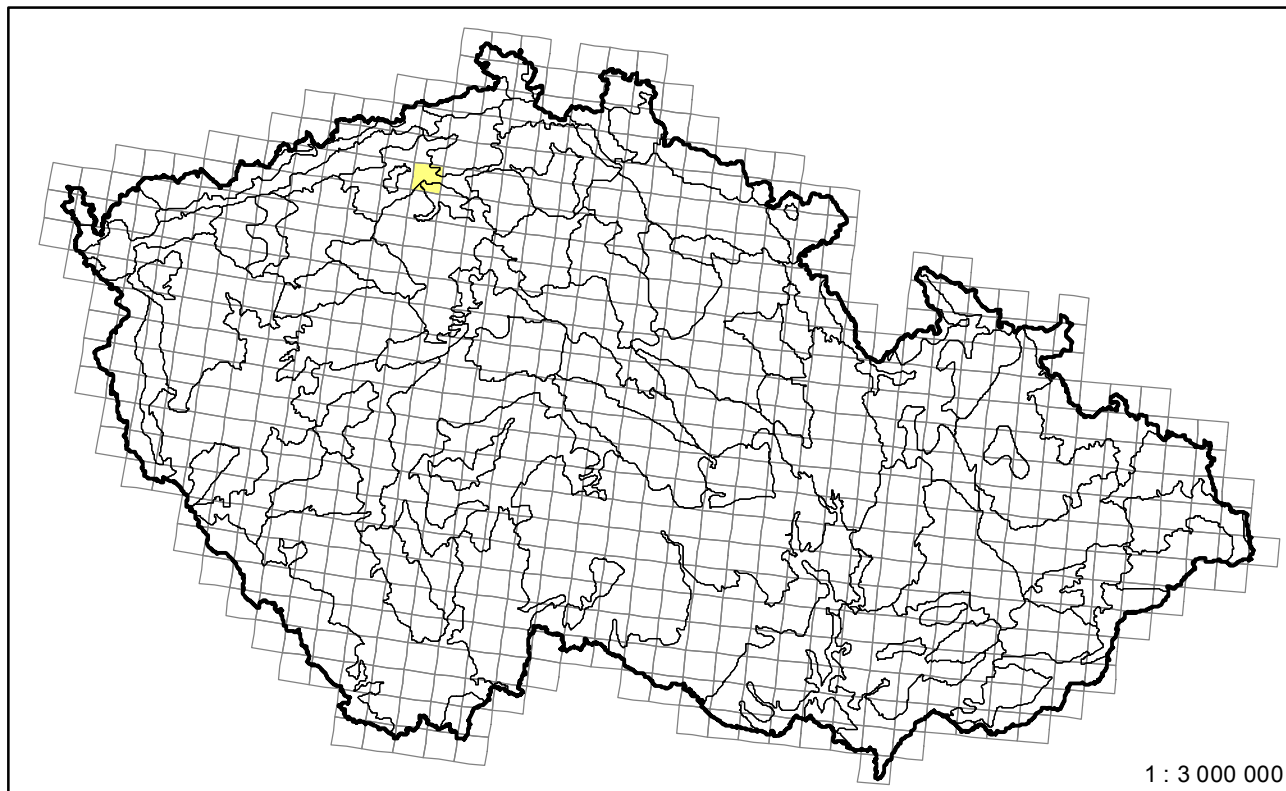

Výskyt do roku 2000

počet lokalit 4

Výskyt po roce 2001

počet lokalit 28